

Onsdagen den 1 Maj 1872

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Justerades 6 protokollsutdrag för den 30 och protokollet för den 20 sistlidne April, e. m.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna utlåtanden, betänkanden och memorial, nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § Rege-
ringsformen;

Stats-Utskottet:

N:o 73, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition an-
gående statsbidrag till pensionering af tjänstepersonalen vid statens
jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnda personals
efterlemnade enkör och barn;

N:o 74, i anledning af väckt motion om tryckning af Bondestån-
dets protokoll vid 1809-1810 års riksdag;

N:o 75, i anledning af gjorda framställningar i fråga om befor-
dringsrätt för de vid Marinregementet kvarstående subalternofficerare
och det lägre underbefälet samt om ersättning till nuvarande kom-
panicheferne derstädes för förlorad inkomst i följd af passevolansens
upphörande;

N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga
om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet
af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000
R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande
batterier af Vendes artilleriregemente;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet:

N:o 1, i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen, äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme;

Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottet:

N:o 2, i fråga om restitution af erlagd tillverkningsafgift vid utförsel af bränvin till utrikes ort;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 16, i anledning af väckta motioner om ändringar i nu gällande tullstadga;

N:o 17, angående ännu icke afgjorda tullbestämmelser för vissa artiklar;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 10, i fråga om anhållan till Kongl. Maj:t derom, att ledigblifvande tjänster inom statsdepartementenas expeditioner och de förvaltande embetsverken icke måtte annorledes än på förordnanden återbesättas.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 46, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse i fråga om pension för Telegrafintendenten, Majoren A. L. Fahnehjelm.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis nedannämnde förslag till delar af riksdagsbeslutet:

N:o 1, Inledningen;

N:o 2, Slutmeningen;

N:o 3, angående verkställt val af Justitieombudsman och hans suppleant;

N:o 4, angående décharge för fullmäktige i Riksbanken;

N:o 5, angående décharge för fullmäktige i Riksgälds-kontoret;

N:o 6, angående ändring i 20 kap. 11 § strafflagen.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet i dess memorial N:o 67 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen för år 1873 till Kongl. Maj:ts disposition anvisar ett extra anslag af 10,000 R:dr, att användas till understöd åt sådana i verksamhet varande folkhögskolor i riket, som visat sig gagneliga och af Kongl. Maj:t pröfvas vara i behof af dylikt understöd, under vilkor att landsting, kommuner eller enskilde hvar för sig eller gemensamt bidraga med ett belopp, sammanlagdt motsvarande minst dubbla summan af statsbidraget, hvilket sistnämnda dock ej må öfverstiga 2,000 R:dr årligen till hvarje skola, samt att berättelse öfver skolans verksamhet årligen af dess styrelse såväl till Kongl. Maj:t som till vederbörande landsting ingifves; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till Kongl. Maj:ts disposition anvisat ett reservationsanslag af 10,000 R:dr att användas för sådana i verksamhet varande folkhögskolor i riket, hvilka af vederbörande landsting och dess för sådant ändamål utsedde deputerade eller inspektör förordas såsom gagneliga och förtjenta af statsbidrag, under vilkor och förbehåll i öfrigt, att landsting, kommuner eller enskilde, hvar för sig eller gemensamt, bidraga med ett belopp, sammanlagdt motsvarande minst dubbla summan af statsbidraget, hvilket sistnämnda dock ej må öfverstiga 2,000 R:dr årligen till hvarje skola, samt att berättelse öfver skolans verksamhet årligen af dess styrelse till landstinget ingifves.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—99.

Nej—1.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag N:o 248, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen derstädes utfallit med 68 ja och 106 nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 167 ja och 107 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 27 och 30 sistlidne April bordlagda memorial N:o 21, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 9, angående väckta motioner om förändrad organisation af Statsrådet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det nu föredragna Konstitu-

tions-Utskottets betänkande utvisar, att den ena af de anmärkningar, som jag tillät mig att framställa emot det förra betänkandet, blifvit af Utskottet uppmärksammas, men att den andra deremot, som afsåg Statsrådets värdighet, icke befunnits förtjena afseende. Det förekom mig dock, som om diskussionen rörande detta viktiga ämne ådagalagt, att här icke var fråga om endast en etikettsfråga, utan att min framställning innefattade en bestämmelse i sak, nemligen ett afgörande af den ställning, som Statsrådets ledamöter skola innehafva, dels i förhållande till hvarandra inbördes, och dels i samhället i allmänhet. Om man nu också vill åt Kongl. Maj:t öfverlemna att efter godfinnande ordna rangförhållandena mellan embets- och tjänstemän, så vore det väl i alla händelser skäl, att låta den bestämmelse, som sedan 1809 stått i grundlagen. äfven hädanefter der kvarstå, helst dess borttagande möjligen skulle kunna leda till en annan uppfattning, än hvad jag förmodar varit Utskottets mening. Då emellertid ingen af Utskottets ledamöter funnit den gjorda erinringen förtjent af någon uppmärksamhet, och jag icke heller hoppas inom Kamraren erhålla understöd för min åsigt, så vill jag för min del blott få i protokollet antecknadt, att jag funnit den gjorda grundlagsförändringen hvarken högst nödig eller högst nyttig, utan tvärtom både i viss mån skadlig och vittnande om ett slags förnämt förakt för god ordning, hvilket icke i min tanke höjer Konstitutions-Utskottet.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets förslag antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 27 och 30 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående försäljning till Stora Kopparbergs bergslag af kronolägenheten Hushagen i Stora Tuna socken af Kopparbergs län.

Grefve Mörner, Carl Göran: Från Kongl. Maj:t har Riksdagen fått emottaga en nådig proposition, att kronan skulle afhända sig lägenheten Hushagen mot ett pris af 100,000 R:dr, och en ränta af 202 R:dr 75 öre, som skulle påföras denna lägenhet och ingå till statsverket. Enligt min åsigt är det i allmänhet föga förmånligt för staten att afhända sig fastigheter, som den eger, och af hvilka den kan draga behörig inkomst. Den ifrågavarande fastigheten är för närvarande utarrenderad på en tid af 30 år, eller till 1885, och innehafves af Fahlu bergslag. Arrendebeloppet tillkommer nu landshöfdingen i Kopparbergs län såsom en löneförmån, men den köpeskilling, som för lägenheten kunde erhållas, skulle enligt Utskottets förslag ingå till Riksgälds-kontoret och försvinna bland dess tillgångar, hvaremot, såsom ersättning åt landshöfdingelönregleringsfonden, på riksstaten skulle uppföras ett belopp af 3,500 R:dr, hvilket således för statsverket blefve en fortfarande utgift. Om staten för närvarande vore i behof af dessa 100,000 R:dr, så kunde det måhända vara skäl att förfara på detta sätt, men att staten skall gynna

Falu bergslag med den fördelen, att för ett pris, som jag framdeles skall visa icke, så vidt jag förstår, är tillräckligt, komma i besittning af denna lägenhet, under det att statsverket skall med årliga tillskott gälda skillnaden mellan hvad landshöfdingen förut haft uti lön, och hvad han hädanefter kommer att få, detta tror jag icke vara förenligt med god hushållning. Den nådiga propositionen utvisar, att landshöfdingen hittills haft af denna lägenhet i medeltal 2,243 R:dr 48 öre om året, på grund hvaraf Kammar-kollegium uträknat att, efter omsättning af detta arrende enligt ränteförvandlingsgrunderna af år 1870, lägenhetens ränta skulle uppgå i värde till 2,264 R:dr 37 öre. Nu har Utskottet föreslagit, att på Sjette hufvudtiteln skulle uppföras ett årligt anslag af 3,500 R:dr, och att således anslaget till landshöfdinge-löneregleringsfonden skulle ökas med 1,235 R:dr 63 öre utöfver hvad den hittills åtnjutit. Detta tillskott kommer naturligtvis att af öfrige skattskyldige utgöras, då den lägenhet, hvaraf beloppet hittills utgått, icke kommer att dertill bidra med mer än 202 R:dr 75 öre. För närvarande är det icke för staten någon nödvändighet att afhända sig denna egendom, men den är af stort värde för Falu bergslag, som efter förvärfvande af eganderätt dertill kommer i tillfälle att, på sätt i Kongl. Maj:ts proposition finnes omförmäldt, der anlägga ett jernverk af den omfattning att dit skulle sammandragas bergslagets hela jernproduktion. Lägenheten, till hvilken hör ett vattenfall i Dalelven, ligger på en punkt, der Frövi-Ludvika jernväg kommer att framlöpa, och är således särdeles väl egnad för en dylik anläggning, hvarföre jag alldeles icke förundrar mig öfver, att Falu bergslag gerna vill komma i besittning af densamma, helst bergslaget helt öppet säger, att "den jernhandtering bergslaget hittills på andra ställen idkat numera icke kan i anseende till förändrade förhållanden med fördel bedrivas." Lägenheten är således af högst betydligt värde för Falu bergslag, och det skulle för detsamma vara ganska förmånligt att komma i besittning deraf utan konkurrens med någon annan, ty, till följd deraf att bergslaget innehar lägenheten på arrende till 1885, kan för närvarande ingen annan förvärfva eganderätten till densamma. Om staten deremot icke afhänder sig denna lägenhet, så synes det mig icke böra möta någon svårighet att kunna utarrendera äfven vattenfallet och till följd deraf få en högst betydligt ökad inkomst af detsamma. Bergslaget har för närvarande en qvarn med 2 par stenar vid detta vattenfall, men om det skulle anlägga ett så stort och dyrbart verk, som nu är i fråga, vill det hafva större trygghet än blott besittningsrätt till år 1885.

Huru Kongl. Maj:t har kommit till siffran 100,000 som af honom blifvit föreslagen såsom köpeskilling, har man svårt att af den nådiga propositionen få för sig klart. Värderingen uppgår icke till mer än 70,000 R:dr, och till och med detta är mera, än hvad man kan få de särskilda värderingssummorna att tillsammans utgöra. Vattenfallet är åsatt ett värde af 12,807 R:dr 25 öre, och huru detta tillkommit kan jag icke heller af propositionen inhemta. Undersökningen är sannolikt verkställd af en kronofogde och en häradsskrifvare med biträde tilläfventyrs af förste landtmätaren i länet, och att de

båda förutnämnde icke kunnat mäta upp vattenfallet och bedöma, huru många hästkrafter det representerar, derom är jag fullt öfvertygad. Att förste landtmätaren kunnat göra det, är visserligen möjligt, men då utgör han också ett lysande undantag från pluraliteten af hans embetsbröder. Kongl. Maj:t har deremot en väg- och vattenbyggnadskorps, hvars medlemmar borde vara i tillfälle att utreda och bedöma dylika förhållanden, men enligt hvad af propositionen synes, har ingen af dessa, ehuru de hvarje år resa omkring, fått i uppdrag att afgifva något yttrande i förevarande fråga.

För min del har jag icke funnit några öfvertygande skäl för denna försäljning, och då jag icke är Fahlu bergslags utan Svenska folkets ombud, så kan jag icke annat än anhålla om afslag å den nådiga propositionen.

Herr af Klint: I valet mellan reservanternas förslag och Utskottets har jag icke kunnat tveka att biträda det sednare, men jag har dock icke kunnat instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit, och jag har äfven inom Utskottet motsatt mig detsamma, ehuru jag icke antecknat mig såsom reservant. Skälet härtill är dock ingalunda, att jag vill motsätta mig försäljningen af den ifrågavarande lägenheten, ty de upplysningar, som inom Utskottet blifvit meddelade, hafva gifvit vid handen det fördelaktiga uti att just nu försälja densamma, och att, om man icke passar på det anbud, som nu är gjordt, man troligen i framtiden icke skulle kunna erhålla en så hög ersättningssumma, som nu är föreslagen. Deremot har jag motsatt mig Utskottets förslag och yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition i afseende på *användandet* af köpeskillingen, ty man må hysa hvilken åsigt som helst om en lönerегleringsfond, ett faktum är dock, att landshöfdingarnes löner utgå af en sådan, och meningen med bildandet af en dylik fond kan väl icke vara den, att man skall kunna godtyckligt rubba grunderna för dess tillvaro, ty detta skulle ju på sjelfva fonden hafva ett högst menligt inflytande och bilda ett prejudikat, hvars följder man för närvarande icke kan beräkna. Ett sådant prejudikat är emellertid just här af Utskottet föreslaget, då det nämligen helt simpelt vill till statsverket indraga köpeskillingen för ett boställe, afsedt för aflöning af en landshöfding, och icke ens vill gifva den nuvarande innehafvaren räntan på denna köpeskillning, utan nedsätter densamma. Det är just för att förekomma dylika prejudikat, som jag inom Stats-Utskottet motsatt mig detta förslag, så länge jag kunnat, och af de skäl, som jag nu anfört, utan att för öfrigt ingå i någon som helst pröfning af systemet för lönerегleringsfonden, yrkar jag att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, för så vidt det skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition, måtte samma proposition bifalla.

Herr Montgomery-Cederhielm: Den fråga, som nu föreligger, kan delas i trenne delar, nemligen först frågan om sjelfva försäljningen af den ifrågavarande lägenheten, för det andra den om huru försäljningssumman skall användas, och för det tredje frågan

om den ersättning, som på grund af försäljningen skall tillkomma landshöfdinge-löneregleringsfonden.

Hvad nu sjelfva försäljningen angår, så anser jag den så fördelaktig för staten och så öfverensstämmande med dess fördelar, att jag icke kan finna, att Riksdagen behöfver hysa någon tvekan att bifalla densamma. Vi böra nemligen ihågkomma, att det här gäller en egendom med en areal af omkring 500 tunnland, för hvilken skulle erhållas en summa af 100,000 R:dr, ett pris så högt att endast egendomens fördelaktiga läge och det tillfälle den erbjuder till industriela anläggningar kunnat betinga detsamma. Jag tror äfven att alla de auktoriteter, som haft med saken att göra, iakttagit statens intresse, ty de hafva oupphörligt höjt försäljningssumman. Den första värderingen utvisade egendomens värde till 62,500 R:dr, hvilken summa redan då höjdes till 70,000 R:dr, i betraktande af att egendomen komme att beröras af den blifvande Frövi-Ludvika jernvägen. Sedermera har vid en följande värdering lägenheten ansetts vara värd 75,000 R:dr, och slutligen har Kongl. Maj:t, i anseende dertill att Fahlbergslaget icke skulle få någon medtäflare vid detta köp, ytterligare höjt försäljningssumman till 100,000 R:dr. Dessutom bör man betänka att genom de industriela anläggningar, som genom försäljningen möjliggöras, erhåller staten för framtiden en höjd bevilling, och jag tror således, att det vore statsekonomiskt orätt att hindra anläggandet af ett dylikt etablissement, då staten dessutom får full ersättning för marken.

I afseende på den andra delen af frågan, eller hvart de genom försäljningen inflytande medlen skola taga vägen, så ber jag att få påpeka, att Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit att de skola ingå till landshöfdinge-löneregleringsfonden, men att redan Kammar-kollegium tillstyrkt, att de skulle tillkomma Riksgälds-kontoret, hvilket ock enligt föregående Riksdagens beslut i dylika fall synes mig hafva varit det vanliga. Så t. ex. hade Kongl. Maj:t vid 1856—1857 årens riksdag väckt förslag, att en summa af 4,109 R:dr 27 öre, som tillkommit på grund af expropriation af jord tillhörig landshöfdingens i Örebro boställe, måtte få till Riksgälds-kontoret öfverlemnas. Detta bifölls af Riksdagen, som dervid yttrade, att "på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, till ersättning åt bemålde landshöfding för den honom frångångna löningsjord ett belopp af 204 R:dr Rmt må å staten uppföras, samt ofvan omförmälda kapitalsumma, 2,739 R:dr 24 sk. 9 rst. Banko eller 4,109 R:dr 27 öre R:mt till Riksgälds-kontoret öfverlemnas". Vid 1862—1863 årens riksdag förekom en annan dylik fråga om jord, som blifvit exproprierad från ett boställe, anslaget till landshöfdingen i Kopparbergs län. Kongl. Maj:t föreslog då, att af den summa, 8,802 R:dr 18 öre, som genom expropriationen inflytit, skulle en del användas såsom ersättning åt landshöfdingen för vissa byggnader, som af honom blifvit uppförda, och återstoden ingå till statsverket. Riksdagen gillade äfven detta och beslöt, att "såsom ersättning åt bemålde landshöfding måtte till utgående årligen från och med nästa statsregleringsperiod å sju hufvudtitel uppföras ett mot fem procent å sistnämnda summa svarande belopp, i jemnt

jemnt tal med 100 R:dr“. Det har således varit vanligt, att summor, som erhållits genom dylika försäljningar, ingått till Riksgälds-kontoret, hvaremot åt landshöfdingarne, från hvilka jorden blifvit afhänd, har lemnats ett anslag, svarande mot fem procent af den erhållna försäljningssumman. Jag tror således, att det är alldeles riktigt, att den nu ifrågavarande summan, såsom Kammar-kollegium föreslagit, ingår till Riksgälds-kontoret.

Hvad slutligen beträffar den ersättning, som skulle tillkomma, vare sig landshöfdingen eller landshöfdinge-löneregleringsfonden, så har man inom Utskottet, såsom af betänkandet synes, icke ansett denna egendom kunna uppskattas högre än hvad den vid skedd laga värdering ansetts vara värd, eller 70,000 R:dr, och ej heller ansett sig kunna lägga till grund för beräkningen af räntan till löneregleringsfonden den summa af 100,000 R:dr, hvartill Kongl. Maj:t föreslagit, att lägenheten skulle försäljas. Det är nemligen tydligt af Kongl. Maj:ts proposition, att denna högre summa tillkommit endast på grund af särskilda för denna egendom gynsamma förhållanden, som kunnat för densamma betinga ett pris högre än hvad egendomen vid laga värdering ansetts vara värd. Jag anser därför, att det högsta belopp, som bör tillkomma löneregleringsfonden, är räntan på 70,000 R:dr eller den summa, hvartill lägenheten vid laga värdering blifvit värderad, och jag tror då, att denna fond fått all den ersättning, någon rimligtvis kan begära.

Enligt min tanke äro således i detta fall både statens fördel och allas rätt ganska noga iakttagna, och jag får därför för min del tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl: Vid afgörande af nu förevarande ärende, har man att taga hänsyn till två särskilda frågor: 1:o huruvida det är med statens fördel öfverensstämmande, att den ifrågavarande kronolägenheten föryttras, och 2:o huruledes, i händelse af försäljning, köpeskillingen ändamålsenligast bör användas.

Med afseende å den första frågan, har jag kommit till den bestämda öfvertygelse, att det vore särdeles oklokt, att för statens räkning behålla denna egendom. Af handlingar, som finnas åberopade i Stats-Utskottets utlåtande, inhemtas, att det högsta belopp, hvartill egendomen kunnat uppskattas, är 70,000, eller, under vissa förhållanden, 75,000 R:dr. Det kan då förefalla besynnerligt, att man tror sig kunna antaga, att det skulle finnas någon, som ville betala en köpeskillning, som med omkring 30,000 R:dr öfverstege uppskattningssumman. Saken är emellertid den, att Stora Kopparbergs bergslag beslutat, att en del af den jernstillverkning, som nu af bergslaget på skiljda ställen bedrifves, skulle sammanföras till ett ställe vid Dalelven, der bergslaget förut på motsatta stranden eger ett vattenfall, vars kraft icke är fullt använd; och bergslaget har dervid ansett fördelaktigt, att komma i besittning af båda stränderna. Denna fördel för bergslaget är emellertid icke så stor, att icke det kan betvivlas, huruvida bergslaget beslutar sig för att betala den af Kongl. Maj:t ifrågasatta köpeskillning. Bergslaget har ännu 13 år qvar af sin arrenderätt till lägenheten, och bergslaget har sedan optionsrätt att bibehållas vid arren-

det, om bergslaget vill betala samma arrendeafgift, som af annan kan erbjudas. Bergslaget befinner sig således i den ställning, att det utan risk kan underlåta köpa lägenheten, men ändock verkställa den ifrågakomma anläggningen. Denna kommer också till stånd, vare sig Kongl. Maj:ts proposition bifalles, eller icke, men jag hemställer, huruvida det vore med klok hushållning öfverensstämmande, att afslå Kongl. Maj:ts proposition, då räntan å köpeskillingen högst betydligt öfverstiger arrendeafgiften och staten genast vid köpets afslutande skulle komma i besittning af köpeskillingen samt således erhålla den högre räntan jemväl under de tretton år, som återstå af arrendetiden. Kapitaliserar man den högre afkomst, staten, till följd af försäljning, under nämnda tid erhöles, får man en icke obetydlig summa. och jag tror verkligen, att försäljning af denna egendom på de ifrågaställda villkoren vore för staten särdeles förmånlig.

Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle köpeskillingen tillgodoföras landshöfdinge-löneregleringsfonden. För min del har jag icke funnit någon betänklighet vid detta förslag, och skulle därför önskat dess antagande. Men då inom Utskottet den mening gjordes sig gällande, att köpeskillingen borde till Riksgälds-kontoret ingå och ersättning med ett årligt belopp lemnas landshöfdinge-löneregleringsfonden, har jag biträdt Utskottets beslut, heldre än att, genom ett envist vidhållande vid Kongl. Maj:ts proposition, äfventyra, att denna högst önskvärda försäljning blefve om intet.

På de skäl, jag haft äran anföra, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan; och ehuru det kunde vara öfverflödigt att nämna, må jag tillägga, att jag för enskild del icke har ringaste intresse, huruvida Fahlu bergslag förvärfvar eganderätt till lägenheten, eller icke.

Grefve Mörner, Oscar: Skulle man räkna efter huru pass stor inkomst, kronan har af sina egendomar, kungsgårdar, kronolägenheter etc. etc., betvivlar jag ingalunda, att det skulle befinnas, att denna inkomst ganska betydligt understeg den ränta, som erhålles å det kapital, egendomen vid försäljning kunde betinga. Det kan då sägas, att staten gör orätt i att vidare behålla sina egendomar i stället för att sälja dem, öfverlemna köpeskillingen till Riksgälds-kontoret, och så fröjda sig åt sin ränta. Det har emellertid såväl i andra länder som här i Sverige ansetts tjenligt, att staten bibehölle sina egendomar. Dessa kunna icke försvinna; penningarne deremot hafva i statsförvaltningens vård föga varaktighet. De öfverlemnas till Riksgälds-kontoret, ingå sedan i allmänna rörelsen, och så spårar man dem icke vidare. Men statens utgifter, de stå kvar, under det inkomstkällorna utsina. Visserligen kan man säga, att det beror på staten sjelf att taga vara på sina tillgångar, men staten såsom kapitalist är en dålig förvaltare. Försäljning af kronans domäner har derföre ansetts böra ifrågakomma endast vid tillfällen af yttersta nöd; men fastän Sverige 1809 befann sig i en sådan nöd, ansåg dock regeringen, att man borde bibehålla dessa egendomar. Detta har visat sig välbetänkt, ty hade egendomarne 1809 blifvit sålda, kan man vara förvissad, att medlen gått åt, utan att

staten därför nu varit i bättre ställning. Man fick anlita andra utvägar till utgifternas bestridande, och lyckades äfven reda sig.

Nu frågar jag hvad vore det väl för vinst att sälja lägenheten Hushagen? Jo, säger man, köpeskillingen är så hög, att man icke kan påräkna, att annan köpare skulle vilja gifva så mycket. Det är väl möjligt; men huruvida det är så alldeles säkert, kan måhända sättas i tvifvelsmål, ty om den tillämnade jernvägen komme dit, är väl icke alldeles oantagligt, att köpeskillingen kunde ytterligare stiga. Det säges jemväl, att det icke är så säkert, att Fahlus bergslag är synnerligen lågadadt för köpet, utan derföre skulle vi passa på, för att komma i åtnjutande utaf den höga köpeskillingen. Men jag vill icke mottaga någon välgerning af Fahlus bergslag, och om bergslaget icke vill köpa, så må det låta bli. Jag tror icke att staten derpå skulle förlora, utan tvärtom, att det i längden skulle finnas vara med statens fördel öfverensstämmande. Denna tidpunkt torde icke heller vara synnerligen fördelaktig för försäljning, ty penningvärdet tyckes vara i nedgående, och deraf följer ovilkorligen, att grundegendom måste stiga i nominelt värde. I allt fall kan jag icke gilla den åsigt, att staten skulle afhända sig sina domäner; hvad den ifrågavarande lägenheten beträffar, torde någon särskild anledning till försäljning icke vara för handen ens ur barmhertighetens synpunkt, enär Fahlus bergslag redan har arrenderätt till lägenheten och kan påräkna att dervid bibehållas, om det vill, samt således är oförhindradt att använda vattenfallet, på sätt bergslaget må anse lämpligt.

Hvad angår frågan, huruvida köpeskillingen borde öfverlemnas till landshöfdinge-löneregleringsfonden, eller nämnda fond allenast erhålla årlig ersättning, vill jag endast nämna, att det, efter mitt förmenande, icke torde dröja särdeles länge, förrän landshöfdinge-löneregleringsfonden kommer att ingå i sin helhet till Riksgäldskontoret samt landshöfdingarnes löner att utgå från riksstaten. För min del önskar jag icke en sådan öfverflyttning, men ännu mindre skulle jag tycka om, att staten började afhända sig sina domäner; och jag kan derföre icke annat än yrka, att Kammaren behagade afslå frågan i sin helhet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den ledamot af Stats-Utskottet, som hade ordet näst före den siste talaren, uppgaf, att Fahlus bergslag ville komma i besittning af lägenheten Hushagen, för att derstädes anlägga ett jernverk. Jag vill dervid erinra, att Fahlus bergslag icke varit i saknad af lämpliga vattenfall. Bergslaget har nemligen haft de förträffliga fallen vid Avesta, hvilka, enligt hvad jag läst i tidningarne skola nyligen blifvit sålda för omkring $\frac{1}{2}$ million.

Det har äfven framhållits, att, om man icke begagnade detta ögonblick, skulle tillfälle förloras att förmånligt afhända staten denna lägenhet. Jag känner något till statens transaktioner med Fahlus bergslag och ber att få omnämna en af dem.

Med anledning af framställning från Fahlus bergslag, afgaf Kongl. Maj:t vid 1847 och 1848 års riksdag proposition, att Fahlus bergslag, mot det att bergslaget afstode vissa af sina privilegier, skulle erhålla

eftergift af hela dess koppartionde. Rikets Ständer tyckte, att priset var för högt, och afslogo därför Kongl. Maj:ts proposition. Vid 1854 års riksdag mottogo Rikets Ständer ytterligare en Kongl. proposition i samma ämne, hvilken af Rikets Ständer antogs och innefattade, att, om Fahlu bergslag ville afstå från alla sina privilegier, skulle bergslaget få eftergift af $\frac{3}{4}$ af dess koppartionde. Det sades då, att bergslaget icke skulle vilja härfpå ingå, och särskildt erinrar jag mig, att, en ledamot utaf Stats-Utskottet, som tillika var representant för Fahlu bergslag, uttryckligen förklarade, att förslaget vore alldeles oantagligt. Vi läto oss dock icke skrämra, och beslutet fattades, såsom jag redan nämnt. Riksdagen hade emellertid knappast åtskiljts, förr än Fahlu bergslag till Kongl. Maj:t ingick med ansökan, att få afstå sina privilegier mot vederlag af den utaf Riksdagen beslutade eftergift. Ansöknungen remitterades till Kammarkollegium, som upprättade förslag till kontrakt, dervid kollegium, inrymde den bestämelse, att, enär Svärdsjö socken förklarar sig icke vilja befrias från skyldighet att till bergslaget leverera kol, skulle bergslaget fortfarande bibehållas vid rättigheten till kol från nämnda socken. Jag var vid den tiden ledamot af Konungens råd och skulle, såsom för tillfället tillförordnad föredragande, handlägga ärendet. Dessförinnan hade jag fått reda på en handling, som utvisade, att Svärdsjö socken, efter afgifvandet af förutnämnda yttrande, ändrat åsigt och uti ett sednare underdånigt yttrande förklarar, att socknen önskade slippa kolleveransen. Kongl. Maj:t godkände kontraktsförslaget med uteslutande af bestämmelsen i fråga om Svärdsjö socken, och detta kontrakt blef kort derefter af bergslaget underskriftvet. När man har denna erfarenhet, kan det måhända vara förlåtligt, om man icke är öfvertygad, att sista ordet ännu blifvit af bergslaget uttaladt i den fråga, hvarom öfverläggningen nu vänder sig.

Vidare har såsom skäl för försäljningen blifvit anmärkt, att Fahlu bergslag, såsom arrendator af lägenheten, åtnjuter optionsrätt till densamma. Bolaget har visserligen optionsrätt, men denna afser arrende, icke försäljning, och nämnda optionsrätt kan således icke hafva något att betyda vid fråga om försäljning.

En annan värd talare fann värdet på lägenheten med hänsende till jordarealen vara högt upptaget. Han lemnade emellertid härvid ur sigte det värde, vattenfallet eger. Jag tror dock, att det är något vågadt att påstå, att vattenfallet icke skulle hafva något värde, då man besinnar i hvilken stor skala det jernverk, som blifvit ifrågasatt, skulle anläggas.

Om Fahlu bergslag rör om den motsatta stranden och der kan göra anläggningen med samma fördel, förvänar det mig verkligen, att Fahlu bergslag vill köpa denna lägenhet; ty Fahlu bergslag har ju då redan hvad det önskar, och vid fråga om en större anläggning vill man väl icke ådraga sig särskilda utgifter, allenast för att göra Riksdagen och landshöfdinge-löneregleringsfonden en tjänst. Jag kan icke frångå den åsigt, jag förut yttrat, och yrkar därför fortfarande afslag.

Huru framdeles kan komma att anordnas med afseende å lands-

höfdingarnes löner, är en fråga, som nu icke är föremål för Kammarrens öfverläggning.

Herr Statsrådet Wærn: En aktad talare har framkastat den frågan, huruvida statsverket bör sälja sina domäner eller icke. Vore det fråga om en allmän princip, skulle jag vara af hans mening, att statsverket icke bör afhända sig dem, men då det icke är fråga derom, utan om en enskild statsegendom kan säljas, då det är till rikets fördel, får jag förklara, att jag måste tillstyrka hvad som nu blifvit föreslaget. Då priset på denna statens egendom blifvit satt till 100,000 R:dr, får statsverket genom denna försäljning en vinst af 25 till 30,000 R:dr, men det är icke allenast detta som förmått mig att förorda Husagens försäljning, ty jag har funnit den hufvudsakliga anledningen deruti, att det bör ligga staten om hjertat att industrien befrämjas. Här är visserligen fråga om ett enskildt bolag, men ett bolag, som nära nog ockuperar en hel provins och hvars jern tillverkning det nu är i fråga att befrämja genom ett kapitaltillägg, som sammanlagdt kommer att uppgå till flera millioner riksdaler. Bör icke då representationen medverka till detta ändamåls vinnande på det mest förnuftiga sätt, hvilket just vore att genom upplåtelse under eganderätt af nämnde lägenhet sätta bolaget i tillfälle att koncentrera sina anläggningar på en plats, der ett högst betydande vattenfall kunde tillgodogöras och der en jernväg snart kommer att dragas fram. Det är ju tydligt att bergslaget icke kan nedlägga så stora kostnader, som äro erforderliga, på annans mark, utan derföre är det största skäl att de få förvärfva sig eganderätt till den plats som behöfves. Bergslaget kunde visserligen å andra platser åstadkomma dessa jernverksanläggningar, men för att deraf någon fördel skulle skördas, måste då särskilda jernbanor anläggas, hvilket skulle medföra betydliga kostnader. Om man nu vill att industrien upphjelpes, så anser jag att, då förhöjda kostnader skulle förorsakas genom dessa verks anläggande annorstädes än på nämnda kronolägenheter, staten icke bör vägra sin medverkan, när godtgörelse derför lemnas. Det skulle så mycket mera smärta mig, om Kammararen afslog Kongl. Maj:ts proposition, som jag på denna sak nedlagt ganska mycket arbete och endast med svårighet lyckats förmå bergslaget till att erlægga den icke obetydliga förhöjningen af 33 procent af uppskattningsvärdet. En talare har yttrat, att jordegendomens värde vore i stigande, men jag tror icke att det på långliga tider skall kunna inträffa att dess värde stiger så mycket som 33 procent. Jag kan således icke finna annat än att det ur statsekonomisk synpunkt är riktigt att försälja denna kronolägenhet, då derigenom industrien skulle befrämjas och ökade inkomster skulle beredas åt statsverket.

Hvad nu beträffar användandet af de genom försäljning af ifrågavarande lägenhet inflytande medel, så har Kongl. Maj:t föreslagit att dessa 100,000 R:dr skulle öfverlemnas till landhöfdingeregleringsfonden, hvaremot Stats-Utskottet föreslagit, att de skulle ingå till Riksgälds-kontoret och ett anslag till landsstaterna i länen af 3,500 R:dr uppföras såsom ersättning till landshöfdinge-regleringsfonden; och slutligen hafva reservanterne föreslagit, att medlen skulle till

Riksgälds-kontoret ingå, emot det att å riksstatens 6:te hufvudtitel uppfördes ett särskildt förslagsanslag å 2,500 R:dr till bestridande af ersättning, beräknad efter årligt medelmarkegångsvärde å det till landshöfdingen i länet för närvarande från ifrågavarande lägenhet utgående arrende jemte forsellönersättning. För min del finner jag Stats-Utskottets förslag hafva betydligt företräde framför reservanternas. Det har ju alltid varit Riksdagens åsigt, att anslagen böra vara bestämda, att boställen böra indragas och lönerna utgå med visst belopp i penningar. Då nu statsverket vill genomdrifva detta i mån af de gamla tjänstemännens bortgång och gör anspråk på att de nya embetsmännen skola ingå derpå, förefaller det mig besynnerligt, om Riksdagen skulle besluta att, såsom reservanterne föreslagit och Andra Kammaren beslutat, sanktionera denna beräkning af medelmarkegångsvärdet i stället för att bestämma ett visst belopp. När det finnes bestämda prejudikat på att kapitaler ingått till Riksgälds-kontoret, finner jag mig i den af Stats-Utskottet föreslagna förändring, men måste förorda att Kammaren antager detta, så att det kan blifva Riksdagens beslut, emedan detta förslag är vida bättre än reservanternas, hvilka vilja uppföra på 6:te hufvudtiteln ett förslagsanslag, beräknadt på medelmarkegången.

Då jag under ett helt års tid underhandlat med Fahlbergslag om ifrågavarande försäljning, får jag säga, att jag skulle i viss mån komma i en skef ställning, derest icke Kammaren godkände förslaget och då statens fördel blifvit fullkomligt tillgodosedd, tror jag mig kunna hafva anspråk på att Kammaren antager Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Faxé: Jag vill icke ingå i något bedömande, huruvida det i allmänhet är skäl att afyttra statens egendomar, lika litet som jag kan bedöma värdet af den ifrågavarande. Mig synes likväl att, äfven om man antager den grundsatsen, att statens domäner icke böra försäljas, kan något ondt icke ligga uti att göra en afvikelse från nämnde grundsats, då det blott gäller en mindre egendom; men hvad jag anser vara ett ondt är att afvika från den grundsatsen att medel, som äro anslagna till vissa ändamål, böra dervid bibehållas. Jag tror derföre, att det vore orätt att bifalla Stats-Utskottets förslag och att det är ännu mindre skäl att bifalla reservanternas, ty jag anser, att hvad till en stat är anslaget bör bibehållas och att således hela räntan af köpeskillingen bör ingå till landshöfdinge-löneregleringsfonden, hvarvid jag vill förklara att jag i denna sak är fullkomligt ojäfvig. Afviker man en gång från denna grundsats, blir följden framdeles den att från hvarje så beskaffad stat och slutligen äfven från arméstaten medel dragas genom dylika maniementer, så att det kunde inträffa, att jemväl inkomsterna å utarrenderade lägenheter delades mellan staten och den indelte löntagaren.

Så gerna jag än bifaller Kongl. Maj:ts proposition, så måste jag dock, heldre än att bifalla Stats-Utskottets eller reservanternas förslag, yrka afslag å densamma. För öfrigt vill jag blott anmärka, att, ehuru industrien bör uppmuntras, man dock icke blott derföre bör

sälja statens egendom. Jag begär bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Brun: Efter den utredning af frågan, som här egt rum ber jag, att endast med några ord få uttala min åsigt.

Här har blifvit sagdt, att man borde uppskjuta den ifrågavarande försäljningen, till dess staten kommer i nöd och att det då först vore tid att besluta sig därför, men jag är i detta hänseende af motsatt åsigt och tror att det är skäl att afyttra en sak, när det på ett förmanligt sätt kan ske. I öfrigt får man icke förbise, att det är af största vigt att industriens framsteg i alla riktningar befrämjas och, enligt hvad Herr chefen för Finans-departementet tillkännagifvit, har detta varit ett hufvudsakligt skäl, hvarföre den ifrågasatta försäljningen blifvit tillstyrkt. Jag anser, att en sådan sträfvan att utveckla landets industri och näringar är en god statshushållning, hvarföre man bör vara regeringen tacksam och det vore ganska illa om Riksdagen skulle motverka en sådan sträfvan.

En talare yttrade, att bergslagets optionsrätt skulle hindras af en framtida försäljning, men jag tror att äfven häri misstager man sig; ty då bergslaget etablerat sig på ena stranden, har man föga utsigt att kunna realisera lägenheten till någon annan än just bergslaget.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl: Jag har ånyo begärt ordet i anledning af ett yttrande utaf den ärade representanten från Kronobergs län, som motsatte sig förslaget. Han talade om tidigare underhandlingar emellan statsverket och Fahlun bergslag, då det hade visat sig att från bergslagets sida icke alltid det sista ordet blifvit genast utsagdt. Om man äfven kunde vara berättigad att uttala ett klander emot köparne för deras tidigare åtgöranden, om hvilka jag icke har mig något bekant, så får väl detta icke inverka på den nu föreliggande frågan, utan denna bör bedömas fristående och på de skäl som kunna framställas för och emot. Jag ber då att ånyo få fästa uppmärksamheten på, att det är utom allt tvifvel, att ifrågavarande anläggningar utan tvifvel komma att af Fahlun bergslag utföras, antingen de få köpa Hushagen eller icke. Bergslaget kan nemligen icke anse sig löpa någon risk derigenom, enär det fortfarande innehar arrenderätten under ytterligare flera år och sedan optionsrätt på nytt arrende. Det har visserligen blifvit anmärkt, att optionsrätten icke hade något värde, om försäljning komme att ske, men bergslaget kan vara förvissadt, att icke någon annan köpare skall vilja tillhandla sig Hushagen, ty den, som är i besittning af så stora gruffält, skogar och sågverk, som de hvilka tillhöra bergslaget, befinner sig i en sådan ställning att han med lugn kan se framtiden till mötes och icke behöfva befara, att, om staten efter 13 år skulle komma på andra tankar och då vilja sälja lägenheten Hushagen, någon skulle finnas, som hade mod att köpa den och der anlägga ett konkurrerande jernverk. Den som vågade ett sådant försök skulle säkerligen blifva ruinerad och Fahlun bergslag kunde sedermera för billigt pris öfverkomma egendomen.

Dessutom förekommer, att Fahlus bergslag har eganderätt till flera vattenfall, som äro belägna några tusen alnar ofvanföre Hushagen, hvilka böra i händelse af behof kunna tillgodogöras för bergslagets anläggningar.

I afseende på hvad som blifvit yttradt, att köpeskillingen borde ingå till landshöfdinge-löneregleringsfonden, ber jag att få erinra att vid tidigare försäljningar af statens egendom har tillgått på det sätt Utskottet nu föreslagit, att nemligen köpeskillingen ingått till Riksgäldskontoret. Det af Utskottet föreslagna sättet är således icke något nytt.

Den förste talaren anmärkte att, om köpeskillingen skulle ingå till Riksgäldskontoret, blefve den använd till statens behof och när köpeskillingen vore borta, återstode en utgift af 3,500 R:dr om året; men om denna köpeskillning icke inginge till Riksgäldskontoret, så fick Riksgäldskontoret på annat sätt skaffa sig medel till fyllande af sina behof och då är ju affären icke att betrakta såsom något annat än en upplåning af 100,000 R:dr mot $3\frac{1}{2}$ procents ränta.

Jag fortfar i mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande, dels att Kammaren, med afslag å utlåtandet, för så vidt det skiljde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition, skulle samma proposition bifalla. och dels slutligen att utlåtandet skulle af Kammaren afslås, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svaradas många ja, blandade med nej, sedermera proposition på afslag å utlåtandet i dess från den Kongl. propositionen afvikande del och bifall till samma proposition, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på afslag å meranämnda utlåtande, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det att proposition på bifall till utlåtandet förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran, begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefvens och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit afslag å utlåtandet, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren ifrågavarande utlåtande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 54.
Nej — 29.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande N:o 70, i anledning af en punkt i den af Riksdagens år 1871 församlade Revisorer afgifna berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning år 1869.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande N:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående begravnings- och öfriga kostnader med anledning af Hennes Majestät Drottning Lovisas dödliga frånfälle.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande N:o 72, i fråga om anslag till tvenne docent-stipendier vid Carolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Banko-Utskottets sistlidne dag bordlagda betänkande N:o 16, med förslag till reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden:

N:o 34, i anledning af väckt motion om förändring i lagens stadganden angående giftorätt i bo; samt

N:o 35, i anledning af väckt motion om ändring i lagens stadganden angående giftomannarätt.

Föredrogs Andra Kammarrens sistlidne dag bordlagda protokollsutdrag N:o 240, med delgifvande af Kammarrens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 32, angående väckt fråga om

rättighet för vissa församlingar i Skåne, Halland och Blekinge att uppbära den till klockaren nu utgående helgonskyld.

Herr vice Talmannen: Då jag förutsätter, att Kammaren icke är beredd att omedelbart pröfva denna fråga, får jag hemställa, att ärendet måtte för förberedande behandling remitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Detta förslag bifölls.

Föredrogs Andra Kammarens sistlidne dag bordlagda protokollsutdrag N:o 241, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 33, rörande väckt fråga om upphörande af expeditionslösen i vissa fall.

Herr vice Talmannen: Jag får vördsamt hemställa, att äfven detta ärende måtte remitteras till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, för att undergå förberedande behandling.

Härtill lemnade Kammaren sitt bifall.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Herr Caspersson: Jag får anhålla att för enskilda angelägenheter undfå ledighet från riksdagsgöromålen under 8 dagar, räknadt från den 8 i denna månad.

Denna anhållan bifölls.

Herr vice Talmannen: I ändamål att, i den mån som ske kan, påskynda göromålens gång får jag hemställa att de i dag första gången bordlagda ärenden måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum, för att då kunna andra gången bordläggas.

Bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.